

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. I. De productione Adami,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

DISPUTATIO PRIMA

De creatione Hominis, & statu innocentia.

Hæc duo in hac disputatione conjungimus, quia insignes dotes & prerogative quas homo in sua creatione recepit, vix possunt intelligi, nisi dona & privilegia status innocentia, in quo primi parentes conditi sunt, explicentur, ut ex infra dicendis patebit.

ARTICULUS I.

De productione Adami.

Constat ex capite primo Geneleos, Deum, mundo corporeo jam condito, & ornato, sexto die à principio creationis, hominem condidisse, & velut in eleganter extructum & præparatum domicilium ac palatium, Regem & caput mundi corporei, propter quem reliqua corporea condita sunt, induxisse. Mosen autem interpretus videtur Ovidius, qui lib. 1. Metam. expressit omnium aliarum rerum procreatione, de homine subiecit:

Sanctius his animal, mentisque capacius

Alta

Deerat adhuc, & quod dominari in cætera

posset,

Natus homo est

Cur autem homo postremo loco productus sit, ratio ac egregia à SS. Patribus afferri solent rationes. In primis enim (ut ait Nemesius) cum omnia propter hominem essent condita, oportebat primum quæ ad usum illius pertinebant parata esse, deinde eum qui iis usurus esset produci. Quam rationem eleganter explicat Philo in libro de mundi opificio, ubi sic ait: *Vt digni convivatores non prius ad cenam vocant, quam ad epulum necessaria preparaverint; & qui gymnasium ludos, & theatrales exhibent, antequam spectatores in theatra vel stadia congregent, certatorum & eorum rerum, quæ ad oculorum vel aurium oblectamentum assistant, copiam parant. Ita totius mundi principum, tanquam certaminis aut convivii dator, hominem ad epulas & spectaculum vocaturus, quidquid ad usum quæ pertinebat, apparavit: ut in mundum ingressus, ille statim inveniret & convivium, & theatrum sacratissimum. Simili ratione utitur Nazianzenus orat. 43. ubi ait quod prius construentum erat palatium, & postea Rex introducendus. Sic enim, subdit Nyssenius, consentaneum erat, ut princeps ac rector existeret, antequam essent illa quibus imperaret: sed ut constituto jam imperio, tum Rex deum renuntiaretur.*

Deinde conveniens erat prius creari magnum mundum, postea parvum, qui esset totius mundi magni epitome & compendium. Vel ut ait Nemesius libro supra citato, producta à Deo creatura purè spiritali, & purè corporea, oportebat esse quoddam vinculum utriusque, ut unum esset hoc universum, libique consentiens, nec à seipso

A alienum. Vel, ut scribit Philo Judæus, ubi supra, Consentaneum erat ut primo Dei operi, postremum responderet, atque ut initio Deus cælum condiderat, omnium sensibilem, externorumque perfectissimum; sic ultimò hominem faceret, genitorum & corruptibilem longè præstantissimum, ac parvum ut sic dicere liceat cælum.

Has & similes rationes breviter & compendiosè attigit Pererius in præfatione libri 4. in Genesim, ubi hæc scribit: *Verum cur (dicit aliquis) postremo loco generatus est homo? An quia ordine generationis quæ perfectiora, ea solent esse posteriora? An quod antea comparandum homini fuerat domicilium, & domus omni instructa & ornata suppellectile, qui est mundus hic omnium rerum generibus completus? An quia homo rebus omnibus corporeis indiget, vel ad vitam agendam, tuendamque, vel ad doctrinas omnes, artesque petcipiendas? An propterea ultimus creatus est, quod rerum omnium dominus & quasi finis? Nos enim omnium rerum, inquit Aristoteles, quasi finis sumus. An quod erat conveniens prius creari magnum mundum, qui esset totius mundi magni velut perfectum quoddam compendium, omnia quæ in magno mundo distinctè ac diffusè continentur, habens in se restricta & coarctata? An demique quod homo res quadam media est inter corporeas res & incorporeas interjecta, & utriusque generis natura, ac proprietatum particeps? quod autem hujus generis medium est, id appellant Philosophi medium per compositionem seu participationem extremorum, idque posterius extremis.*

B Plures etiam ex his rationibus indicat Nazianzenus orat. 42. ubi ait: *Hominem à Deo velut mundum quemdam alterum, in parvo mundum supra terram collocatum, Angelicum alium, mixtum adoratorem, visibilis creatura spectatorem, mystem intelligibilem, eorum quidem quæ in terra sunt Regem, cælesti autem Regi subditum: terrenum pariter ac cælestem.*

C Caterùm primi hominis productionem Moyses cap. 1. & 2. Geneleos, his verbis descripsit: *Et vidit Deus quod esset bonum, & ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, universæque terra, omnique reptili quod movetur in terra. Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terra, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vita, & factus est homo in animam viventem. Ubi plura annotanda sunt, quæ hominis dignitatem & excellentiam mirum in modum commendant. Primò verbum illud faciamus, quod indicat, Deum cum ad aliarum rerum corporearum productionem solo usus sit imperio, Dixit & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt, in creatione hominis, tanquam in exquisito & industria majoris opere, novâ quadam & singulari ratione atque ratione utrum fuisse, ac prius veluti consultationem & deliberationem de eo condendo adhibuisse, non quod Deus consultatione & deliberatione egeat, sed ut*

D *humani*

E *humani*

humani opificii dignitas apertius insinuetur: solent quippe opifices diu deliberare, ubi aliquid magni momenti aggrediendum est, nec nisi præhabito maturo consilio, ad opus aliquod arduum manus admovent. Unde præclare Basilus homil. 10. in Hexameron: *Nosse vis teipsum: vel hinc auspiciam sumito.* De nullo enim operum qua Deus catenus condiderat, vox ista: *Faciamus*, in litteras transmissa est: sed simplici verbo & mandato Dei omnia creata sunt. Erudire igitur hinc o homo, ac edisce, quanti unus tu estimandus venias. Neque enim generationem tuam velut pretii vulgaris, communi creaturarum mandato censuit attingendam. In Deo progreditur consultatio, quemadmodum tantum hoc animal provehi debeat ad vitam, *Faciamus autem.* En consultat sapiens, & quid secum statuerit artifex, proponit discernendum. Reverendum (subdit Petrus Damianus) revera privilegium, nec ulli traditum creaturae. Creatur illa sublimior numerositas Angelorum, & elementorum omnium ordinatur variata connexio, sed omnipotentis presentia opus tantum alta taciturnitate prospicit: ut vero venit ad hominem, & nobilis creatura disponitur, accingit se Trinitas ad creandum, & consilium accipit sapientia, ut creatura dignitas, Creatoris privilegio clara esse monstraretur.

Deinde notanda sunt illa verba: *Ad imaginem & similitudinem nostram*, quibus altera in lignis hominis prerogativa designatur: cum enim res alia corporea, sint tantum veluti quaedam signa & vestigia Creatoris, homo est perfecta quaedam Divinitatis imago, ob liberum quo pollet arbitrium, & propter regiam dignitatem quam in res omnes terrenas obtinet, unde subdit Scriptura: *Ut præsit piscibus maris, & volatilibus caeli, & bestis terra, omnique reptili quod movetur in terra.* Hinc Chryllostomus lib. 1. ad Stagnum. Deum ait hoc in terris hominem esse voluisse, quod ipsemet in caelis erat. Et Nilenus lib. de opificio hominis cap. 4. *Anima* (inquit) *regiam excellentiamque dignitatem, longe à privata abiectione distinctam, in eo demonstrat, quod nullius domino subicitur, & sua potestatis est, ac suapte voluntate & libero arbitrio gubernatur.* Cujus enim proprium illud est, quam Regis? Præerea imaginem esse naturæ omnibus imperantis, nihil aliud est, quam cum regia dignitate naturam esse conditam. Id quoque eleganter expressit Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 5. his verbis: *Liberum & sui arbitrii & sua potestatis invenio hominem à Deo institutum: nullam magis imaginem & similitudinem Dei in illo animadvertens, quam ejusmodi status formam: neque enim facie & corporalibus lineis, tam variis in genere humano, ad uniformem Deum expressus est, sed in ea substantia, quam ab ipso Deo traxit, id est anima ad formam Dei splendentis, & arbitrii sui libertate & potestate signatus est.*

Notandum etiam est, hominem non dici imaginem Dei, sed ad imaginem Dei, ad significandum (ut docet Augustinus) quod non ita perfecte refert similitudinem Dei, sicut Dei Filius: *Quia* (inquit) *non omnino equalis fiebat illa imago Dei, tanquam non ab illo nata, sed ab eo creata, hujus rei significande causa, ita imago est, ut ad imaginem sit, id est non æquatur paritate, sed quaedam similitudine accedit.* Similia habet D. Thomas r. p. quaest. 35. art. 11. ad 3. ubi hæc scribit: *Ad designandam in homine imperfectionem imaginis, homo non solum dicitur imago, sed ad*

imaginem, per quod motus quidam tendentis in perfectione designatur. Sed de Filio Dei non potest dici quod sit ad imaginem, quia est perfecta Patris imago.

Subditur verò ad similitudinem nostram, quia inter imaginem & similitudinem Deialiqua reperitur distinctio: imago enim significat dona naturalia, mentem scilicet, voluntatem, memorem, ac liberum arbitrium: similitudo vero Dei refertur præcipue ad dona gratuita & supernaturalia, ut sunt justitia, sanctitas, innocentia, aliaque virtutes infusæ, cum quibus Adam creatus est, quæ fuerunt veluti ornamenta quædam & complementa imagini Dei superfusa, & pulchritudinem ejus ac venustatem mirum in modum præsentia. Ita Origenes lib. 3. Periarcho cap. 3. Basilus homil. 10. in Genesim, Ambrosius lib. 6. Hexameron cap. 7. & Bernardus serm. 1. de Annuntiatione, ubi hæc habet: *Ad imaginem & similitudinem Dei factus est homo: in imagine arbitrii libertatem, virtutes habens in similitudine, & similitudo quidem perit, veruntamen in imagine pertransit homo: imago siquidem in gehenna ipsa uti potest, non exurit, atque non deleri.*

Alia demum prerogativa quam homo supra reliqua Dei opera in tua creatione recepit, ea fuit, quod principale ac summum fidei noverit mysterium, hoc est Sanctissimæ Trinitatis, primum in hominis creatione indicatum & manifestatum esse legitur. Illa enim Dei verba, *Faciamus, & nostram*, significant multitudinem & distinctionem Divinarum Personarum. Ita verò, *Ad imaginem & similitudinem*, & quod permittitur, *Dixit Deus*, & quod postea subditur: *Fecit Deus ad imaginem & similitudinem suam.* Divinæ Naturæ unitatem demonstrant: Ergo mysterium Sanctissimæ Trinitatis, primum in generatione hominis indicatum est, quod postea in ejusdem hominis regeneratione, qua per Baptulum fieri debebat, aperte declarandum, & profitendum erat. Voluit autem Deus in Trinitatis in creatione hominis potissimum significari, quia in homine expressior est atque illustrior, quam in cæteris creaturis corporis, Divinæ Trinitatis imago, videlicet in memoria, intellectu, & voluntate, ac in mente fecunda, in verbo cordis quod ex ea procedit, & in amore qui ex utroque proceditur: nam Verbum Divinum, & Spiritus Sanctus, per intellectum & voluntatem procedunt, ad similitudinem verbi & amoris humani, ut declarat Ambrosius in libro de dignitate conditionis humane.

Subdit Scriptura: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vite, & factus est homo in animam viventem.* Quibus verbis quatuor causatum genera quæ in productione hominis concurrerunt, breviter insinuat. Efficientem quidem dicens, *Formavit igitur Dominus Deus hominem*: Materiam, cum subdit, *de limo terræ*: Formam, cum addit, *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vite*, denique finem, dicens: *Factus est homo in animam viventem.* Quamquam finem hominis expressius supra declaraverit, cum dixisset: *Factus est homo in similitudinem & similitudinem Dei*: id est ut quàm maximè fieri potest, imitaretur Deo, quod non contingit homini, nisi per visionem beatificam, per quam imago Dei in creatione illi impressa, & per gratiam & virtutes aucta & ornata, tandem complebitur & conformabitur.

marur, per essentiam divinam in ratione speciei
imprefsa & expressa ipsius intellectui unitam,
parata illud Joan. 5. *Scimus quoniam cum apparue-
rit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum scu-
ti ipsi.*

Si autem queras, cur Deus tam vilem mate-
riam, qualis est limus terræ, in productione ho-
minis adhibuerit? Variè respondent SS. Patres:
Hieronymus enim ait idcirco primi hominis
corpus ex limo à Deo fuisse efformatum, ut in-
venias homo metallum corporis sui, inveniat ni-
hil eo esse vilius, nihil humilium, & sic homo de
sua origine gloriari nequeat, erubescere autem
possit. Quæ cogitatio (inquit Basilus) *saluta-
rius quoddam amuletum est, adversus quoddamque pec-
catum.* Procopius verò cenet, Deum statim in
ipso mundi exordio, resurrectionis spem confir-
mare voluisse, hominemque admonere, quòd li-
cet in pulverem resolvendus sit, non debet ta-
men de futura resurrectione desperare, quan-
doquidem à quali facilitate poterit Deus è pul-
vere sepulchri corpora nostra reparare & resti-
tuere, quæ à pulvere terræ corpus Adami primò
formare & effingere potuit. Demam Tertullia-
nus existimat Deum ab initio Divini Verbi in-
carnationem præfigurare voluisse: *Quoddumque
nomen (inquit) limus exprimebatur, Christus cogita-
tur homo futurus; quod & limus, & sermo caro,
quod & terra tunc. Ita limus ille jam tunc imaginem
adæcens Christi futuri in carne, non tantum opus Dei
erat sed & pignus.*

Quantum verò ad creationem & infusionem
animæ, ut eam Moyses describeret, usus est ver-
bo *inspiravit* seu *insufflavit*: Primò quidem, ut
dicit Theodoro, ut insinuaret tam facilem
esse Deo creationem animæ rationalis, quam fa-
cile homini est, statum ex ore suo mittere. Dein-
de insinuaret animam rationalem non educi
ex potentia materiæ, sed extrinsecus advenire
corpore, ex nihilo scilicet à Deo creatam, atque
adæco immaterialem & immortalem esse. I-
tem ut significaret animam quoddammodo pro-
dusse ex ore Dei, id est ex ejus intellectu, qui os
substantiæ spiritualis dicitur, subindeque capa-
cem esse vitæ & sapientiæ Dei. *Addit in faciem e-
ius, sumendo partem pro toto, anima enim est
in toto corpore. Usus est autem hac phrasi, tum
quia in facie maxime apparet vita, quæ per in-
spirationem & respirationem oris & narium fit:
tum etiam quia in ea maxime urgent sensus tam
interiores quam exteriores, animique motus in-
tellectus, ut notat D. Thomas infra quæst. 91.
art. 4. ad 4. Tandem animam dixit esse *spiracu-
lam vitæ*, quia ad vitam ita necessaria est respi-
ratio, ut ne ad momentum quidem sine ea vi-
vendum valeamus. Ubi verò Vulgata legit,
spiraculum vitæ, Hebraica habet **רוח חיים** E
spiraculum vitæ, quo significari putat Caje-
tanus in commentariis ad hunc locum, tripli-
cem vitam, quam anima rationalis tribuit ho-
mini; nam licet una sit tantum secundum sub-
stantiam, potentia tamen & ipso effectu triplex
est. Siquidem homini tribuit vitam vegetativam,
sensitivam, & intellectivam; ad easque vitas
vivendas & exercendas, triplici utitur spiritu,
scilicet in strumento, nimirum vitali in corde, na-
turali in jecore, animali in capite generato.*

Porro Adamum creatum fuisse à Deo perfe-
ctum, secundum ætatem, & quantum ad molem
sui magnitudinem corporis, constans est Theo-
logorum sententia, post Magistrum in 2. dist. 17.

idque innuit Scriptura, dum asserit quod statim
ut creati sunt Adam & Eva, Deus illis dixit, *Cres-
cite & multiplicamini, & replere terram*, ex illis e-
nim verbis aperte colligitur, Adamum & Evam
firmam jam ætate, & ad generandum idoneam, esse
procreatos. Ratio etiam id suadet: decuit e-
nim perfecta esse prima illa Dei opera, quæ in
mundi productione, proximè & immediatè ab
eo facta sunt: sicut igitur cætera animalia, cor-
poris mole, ætateq; perfecta condidit; ita quo-
que ac multò etiam magis, quantum scilicet major
est hominis, quam aliorum animantium digni-
tas, hominem in perfecta ætate & corporis ma-
gnitudine condidisse existimandum est. Proba-
biliter etiam productio Adæ facta est in instan-
ti, sicut productio piscium & volatilium, ac cæ-
terorum animalium: nam modus ille producen-
di, licet sit altior modo naturali, est tamen valde
conveniens primæ rerum productioni à poten-
tissimo creatore suo. Probabilitate verò caret a-
liquorum sententia qui existimant corpus ho-
minis prius tempore formatum, & postmodum
Deum formato jam corpori animam infudisse.
Hoc enim, ut ait S. Thomas infra quæst. 91. art.
4. ad 3. *est contra rationem perfectionis primæ instru-
tionis rerum, quod Deus vel corpus sine anima, vel ani-
mam sine corpore fecerit, cum utrumq; sit pars humanæ
naturæ.* Quibus verbis significat, quod cum Deus
in prima illa rerum procreatione omnia fecerit
in statu perfecto; & hæc sit natura partium, ut
invicem disiuncta, & extra totum quod consti-
tuunt posita, sint in statu imperfecto, incon-
gruum erat, quod vel corpus sine anima, vel a-
nimam sine corpore separatim efficeret. Addo
quod Scriptura ait Deum formasse hominem de
limo terræ: Sed corpus non est homo sine anima:
Ergo Deus non prius tempore formavit corpus,
quam animam illi infunderet, sed simul forma-
vit corpus, & animam illi infudit, licet ordine
naturæ & generationis, formatio & productio
corporis, in fusionem animæ præcesserit, ideo-
que utriusque productio, distinctè & separatim
in Scriptura explicatur.

Quærent verò aliqui, an Adamus intra vel
extra Paradisum terrestrem productus fuerit?
Ad quod respondetur, ipsum haud dubiè extra
Paradisum terrestrem fuisse conditum, hoc e-
nim Moyses Genes. 2. innuere videtur, dum ait,
*Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in
Paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret
illum: Si enim intra paradysum esset creatus, non
rectè diceretur, Deum tulisse hominem, & po-
suisse in Paradiso. Idemque apertius significa-
tur infra cap. 3. ubi dicitur: Ejecit Deus Adam ex
Paradiso, ut operaretur terram de qua sumptus est.*
Adam igitur creatus est ex terra, quæ erat extra
Paradisum: locus verò ubi creatus est, penitus
ignoratur, ut ait Anastasius Sinaita homil. 9. in
Hexameron: quamvis plures Hebræorum asse-
rant, Adam esse formatum in agro Damasceno
ex *Adamah*, hoc est terra rubra, qualis est terra
nondum elaborata, quæ vulgò terra virgo di-
citur.

Cur autem Deus noluerit creare hominem in
Paradiso, cum tamen Angelos in cælo condide-
rit, imò & ipsa Eva, ut dicemus articulo sequen-
ti, in Paradiso formata sit, nulla potest assignari
ratio, cum ex sola Dei voluntate processerit. Di-
ci tamen potest, ideo Deum noluisse Adamum
in paradiso creare, ut manifestius intelligeret,
eum locum non esse sibi naturaliter debitum, sed
solam

folâ Dei gratiâ concessum, nullamque habere possit de Deo conquerendi causam, cum ex Paradiso propter peccatum eiceretur, quasi loco sibi naturaliter debito & convenienti deturbatus esset; cum tamen Deus propter peccatum hominem naturalibus bonis privare minimè soleat. Addo quod habitatio paradisi non conveniebat homini secundum ejus naturam, sed propter donum immortalitatis, quod ei Deus, si in statu innocentie permansisset, concessurus erat: cælum verò Empyreum in quo Angeli creati sunt, fuit locus naturaliter maximè conveniens dignitati naturæ angelicæ, quippe quæ longè superior & præstantior sit omnibus corporibus, eisque præsideat. Eva autem in Paradiso ex costa Adami formata est, quia ex ipso tanquam ex primo principio totius humani generis fuit efformata: primum autem principium totius alicujus generis oportet esse perfectum: decebat igitur ex Adamo prout erat in statu perfecto secundum animam & corpus, & secundum habitationem, Evam procreari, subindeque illam in Paradiso terrestri formari.

ARTICVLVS II.

De formatione Evæ ex Adamo.

Historiam formationis Evæ narrat Moyses Genes. 2. his verbis: *Dixit quoque Dominus Deus: non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. Immisit ergo Dominus soporem in Adam, cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea. Et edificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & hærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Quibus verbis Moses aperit in primis causam & necessitatem creandi mulierem, quia scilicet non erat bonum, ut vir esset sine muliere, sed necessarium erat, ut eam sociam & adiutricem haberet, nempe ad generandam prolem, siquidem ad alia omnia magis vir à viro alio, quam à muliere adjuvari potuisset, ut eleganter declarat Augustinus lib. 9. de Genesi ad litteram cap. 3. ubi hæc scribit: *Si queritur ad quam rem fieri oportuit hoc adiutorium, nihil aliud probabiliter occurrit, quam propter filios procreandos: sicut adiutorium semini terra est, ut virgultum ex utroque nascatur. Nam si ad hoc adiutorium gignendi filios non est facta mulier viro, ad quod ergo adiutorium facta est? Si ut simul operaretur terram? Nondum erat labor ut adiumento viri indigeret, & si opus esset, melius adiutorium masculus feret. Si solitudinis fortasse tadebat, quanto congruentius ad convivendum & colloquendum duo amici pariter, quam vir & mulier habitarent.**

15 Deinde Moyses detectâ causâ & necessitate creandi mulierem, ejus formationem ex Adamo describit dicens, *Immisit ergo Dominus soporem in Adam. Ubi Septuaginta legunt etiam somnum, id est mentis excessum, ut significant somnum illum, licet verum, non fuisse tamen purè somnum quo ligantur sensus, & impediuntur actiones mentis, sed extaticum ex parte, cum Adam divinitus illustratus intellexerit non modo quid fieret, sed*

A & quod referretur efformatio mulieris ex ejus costa: nempe non tantum ad conjunctionem conjunctionis Christi & Ecclesiæ, per conjugium significatum, juxta Apostolum ad Ephel. 5. Ne quis autem existimaret, somnum illum fuisse naturalem, & naturalibus ex causis profectum, Moses dixit, Deum immisisse talem soporem in Adam; unde mirari nemo debet, illum tam gravem altumque fuisse, ut eo correptus detractionem costæ ex latere suo minimè senserit.

Soporem hunc mysticum eleganter Alcinus Avitus descripsit in primo libro de initio mundi, in his versibus.

B *Cui pater omnipotens pressum per corda soporem
Misit & immenso tardavit pondere sensus:
Vt ut nulla queat sopitas solvere mentes:
Non si forte fragor securas verberet aures:
Nec si commoto cælum tunc intouet axe.
Quin nec pressa suam rapuissent membra quietem.*

Ergo dormienti viro costam Deus extraxit, ex eaque formavit mulierem, sive ut Scriptura loquitur, *edificavit*. Cujus verborum hæc egregiam reddit Procopius: *Quoniam adificationis instar Deus istud egit. Nam illius ea lex est, ut ab exiguo capto, paulatim incrementum capiat, & ad perfectum deducatur. Ita Deus modica parti corporis detracta, quod deerat adjungit. Similem rationem affert Toftatus dicens quod sicut edificium fiunt ex materia rudi, quæ per operationem artificis accipit figuram quam antea non habebat, sic illa costa non habens figuram mulieris, ita est à Deo conformata, & concinnata, ut in speciem & naturam corporis mulieris erederet. Catharinus verò ait mulierem non per modum naturæ, nec per generationem naturalem, sed per modum artis, seu per artificium Dei operationem, esse factam, ideoque rectè dici edificatam. Deum Cajetanus hanc reddidit hujus vocabuli rationem seu interpretationem: *Mulier (inquit) concepta ac generata proli est, quasi domus, eam continens, protegens & fovens: rectè igitur, velut instar domus, edificata dicitur.**

D Si autem quæras, cur costam Adæ adhibentem Deus ad Evæ productionem?

Respondebo cum S. Thoma infra quæst. 92. art. 2. Deum id præstitisse: Primò, ut Adæ speciali prærogativâ esset principium suæ speciei, sicut Deus est principium totius universi.

Secundò, ut vir magis diligeret mulierem, quæ inseparabilis adhæreret, dum cognosceret illam ex se esse productam. Unde etiam communiter creditur costa illa desumpta ex latere sinistro, in quod inclinat cor. Hanc rationem indicat Basilius Seleucienfis orat. 1. de Adamo, ubi sic ait: *Non ex terra, sed ex latere membræ mutuatur. Corpus partitur, ut animam jungat. Et una natura, Opificis arte dividitur, ut unus animus efficiatur, imiteturque natura.*

E Ex homine effecta est mulier, cognatio quadam mutuum & æternum inter se ut miseret amorem. Semet in alternis cogens agnosceret membra.

Canit Marius Victor lib. 1. in Genesim.

Tertiò, Deus Evam ex Adæ costa producere voluit, ut ostenderet mulierem sociam & collateralem esse viri, non servam: at neque etiam dominam, sed viro capite suo inferiorem, eoque subditam.

Demum Deus Evam ex Adæ costa efformavit ad designandum mysticè quod Ecclesiæ summi à Christo principium. Unde Apostolus ad Ephel.